

EL NOSTRE TEMPS

La ciència històrica: actualitat i perspectives futures

Enric Vicedo i Rius

La història, dins el marc de la ciència social, és la ciència que estudia l'evolució de les societats humanes i analitza les transformacions socioeconòmiques, polítiques i culturals de forma interrelacionada. Aquesta perspectiva es coneix amb el nom d'història total o integradora.

La ciència històrica s'ha desenvolupat ràpidament durant el segle XX i sobretot en els darrers decennis. Hi ha unes tendències que es diferencien notablement entre elles. Les divergències es refereixen al mateix concepte d'història. Per tant, és impossible de trobar una metodologia i una teoria de la història vàlides per a tots els corrents.

Les diverses formes d'entendre la història avui.

Les primeres divergències comencen en considerar quin és el camp de treball. Als Estats Units trobem l'escola acadèmica o positivista com a dominant. Aquest corrent, iniciat al segle XIX i superat a Europa Occidental des de la dècada de 1930, continua dominant als Estats Units. Els seus estudis se centren en l'anàlisi dels fets, especialment en els de caràcter polític, diplomàtic i militar. És el tipus d'història que molts hem rebut a l'escola i al batxillerat: inacabables relacions de fets polítics o la vida dels reis. Aquest corrent positivista s'inscriu, per tant, dins els corrents que no pretenen conèixer les relacions que s'estableixen en les societats humanes en evolució entre l'economia i la societat, entre aquestes dues i la política, el pensament, etc.

Malgrat aquesta tendència dominant als Estats Units, a la dècada de 1950 es consoliden en aquest país dues escoles (Història Quantitativa i New Economic History) que es caracteritzen per aplicar la teoria i els mètodes econòmics que serveixen per analitzar l'economia capitalista actual a l'economia d'èpoques passades, sense analitzar si aquests conceptes i

mètodes són vàlids per èpoques passades. Aquests dos corrents se centren bàsicament en l'estudi de la història econòmica i la deslliguen dels altres aspectes bàsics que configuren les societats humanes. El seu camp de treball és molt restringit i mai no podran arribar a fer una contribució substancial a la ciència històrica si segueixen per aquest camí, ja que estudien una part de la realitat i, per tant, les conclusions poca llum poden donar sobre l'evolució de la societat en estudi.

Pel que fa a les qüestions metodològiques i teòriques les diferències encara són més importants. L'escola positivista és un cas extrem i poca cosa hem de comentar que no hàgim ja dit. Aquest corrent no es pot considerar des de cap punt de vista com a ciència històrica. Samir Amin ha comentat els resultats d'aquesta perspectiva: "es pot arribar fins al doctorat en ciències socials als Estats Units sense saber que es viu en una societat capitalista!" El corrent d'Història Quantitativa i la New Economic History han d'ésser capaços, si volen realitzar-se com a disciplines històriques, de deixar d'aplicar els mètodes i la teoria econòmica actual sense criticar si són vàlids per altres moments de la història. I han d'assumir un plantejament d'història integradora. L'escola dels "Annales" està en decadència: no ha estat capaç de fer una teoria de la història. "Sense teoria no hi ha història" dirà Josep Fontana, reafirmant aquesta idea bàsica de l'escola marxista, que tanta incidència té a Catalunya. L'escola marxista ha desenvolupat molt els mètodes d'anàlisi històrica i també la reflexió teòrica. Aquesta reflexió històrica no tan sols fa referència a la reflexió sobre els modes de producció i les formacions socioeconòmiques, sinó també a la reflexió sobre el paper de la ciència històrica i de l'historiador en els processos de transformació social al món actual. L'elaboració de models com a requisit indispensable per a la

construcció de les teories és un dels aspectes potenciat per l'escola marxista. "L'elaboració d'una teoria exigeix la construcció prèvia d'un model. (...) Quant major sigui la quantitat d'elements que incorporem al model, tant més rica podrà ser la teoria construïda, però alhora, tant menor el nombre de societats abaracades per ella" (W. Kula). L'escola marxista és la que ha aconseguit una major coherència. Però la tasca continua i el desenvolupament mai

"La ciència històrica s'ha desenvolupat ràpidament durant el segle XX".

no finalitza. Nous problemes, nous mètodes, noves reflexions, són sinònim que la història marxista avança.

Perspectives futures de la història en la societat

No són pocs els historiadors que veuen la història com una ciència que ajuda els ciutadans a entendre el present i sobre aquesta base poder construir el futur. És un plantejament que comparteixen altres científics socials —així ha aparegut, per exemple, una geografia radical—. El problema clau i que els historiadors —conjuntament amb els altres científics socials i els mateixos ciutadans— hauran de resoldre és: com fer realitzable aquest objectiu?

Els inconvenients per realitzar aquesta tasca són molts, sobretot en les societats capitalistes desenvolupades on tant la societat com la majoria dels historiadors —que no oblidem que provenen d'aquesta societat— són dins l'òrbita conservadora, o en les societats que estan dins la via cap al so-

cialisme i que tenen la vida política canalitzada per unes vies molt rígides.

Ara per ara és als països subdesenvolupats on es fa efectiva, almenys en un cert grau, aquesta aportació de l'historiador per transformar —conjuntament amb els seus conciutadans— la societat, societat que, en el cas d'aquests països subdesenvolupats, es caracteritza per les més gran desigualtats de tota mena, que afecten negativament sobre les con-

dicions de vida i la dignitat de milions de persones.

La crítica més forta a l'escola positivista es fa a França a partir de la creació, el 1929, de l'escola dels "Annales" per Lucien Febvre i Marc Bloch. Aquest corrent influirà a d'altres països europeus —Catalunya n'és un bon exemple— i llatino-americans. Pel que fa a Europa Occidental, amb l'expansió d'aquesta escola, queda desplaçada de forma progressiva i irreversible la història positivista.

L'aportació bàsica dels "Annales" pot resumir-se en tres aspectes: crítica al positivisme, foment de l'evolució de la història a través del contacte amb altres disciplines de la ciència social i l'obertura de perspectives en el sentit de plantejar la necessitat d'estudiar tots els aspectes que configuren les societats humanes.

No s'exagera si s'affirma que el marxisme planteja per primera vegada la història com a ciència. I, per tant, una història integradora. És cert que l'escola marxista no ha experimen-

tat un desenvolupament extraordinari fins la dècada de 1950. Però no hem d'oblidar que el 1848 Marx i Engels publiquen **El manifest comunista**. A més, l'estudi sobre el capitalisme de Marx o l'obra de Lenin sobre el desenvolupament del capitalisme a Rússia continuen sent una font de la qual molts historiadors obtenen —i en el futur obtindran— bona part de la seva formació metodològica.

La història marxista ha estat la primera que ha insistit en la necessitat que la història faci referència a tots els homes i no tan sols a les classes dirigents, i ha fomentat l'estudi interrelacionat dels aspectes socioeconòmics, polítics i culturals que configuren la vida dels homes. L'escola marxista ha influït a la majoria dels historiadors no marxistes. Aquest fet és reconegut pel mateix Lucien Febvre.

Rússia, durant el període 1930-50, dominà la historiografia marxista. Aquesta escola caigué presa del dogmatisme i de les explicacions lineals i mecàniques, que frenaren les possibilitats de desenvolupament que els creadors del marxisme havien obert. Superada aquesta etapa l'escola marxista ha esdevingut capdavantera en els estudis històrics. Aquest progrés es deu a l'obra de les escoles marxistes que s'han estès per tot el món. La polèmica iniciada per M. Dobb sobre el procés de transició del feudalisme al capitalisme, l'estudi de W. Kula sobre el feudalisme polonès, l'aportació de Thompson sobre la classe obrera, les tesis de Samir Amin sobre les formacions socials subdesenvolupades i l'obra de Pierre Vilar sobre la Catalunya del segle XVIII palesen aquesta capacitat creadora.

A partir de 1960 l'escola marxista ha centrat la seva tasca en l'estudi dels models de producció i de les formacions econòmico-socials. L'escola marxista llatino-americana veu sorgir en el seu si un grup d'historiadors que realitzen estudis magnífics sobre les formacions socio-econòmiques.